

pianti rem iniquam, quoties in ipsis verbis, seu externa specie actus non apparet iniquitas, etiam si alias de illa evidenter constet. Præterea, argumentum supra factum de bello justo videtur esse manifestum, quia etiam princeps indicens bellum gerit personam publicam, et se habet quasi proferens sententiam in alium, contra quem bellum indicit. Præterea, quando sententia est nulla, non oportet, ut de nullitate ejus constet ex ipsa sententia per se ac nude sumpta, sed quacumque ratione alias id sufficienter constet, satis est, secundum sententiam ab omnibus receptam et supra probatam; ergo pari ratione idem erit de sententia injusta secundum jus. Quia vel illa etiam est nulla frequentius, aut semper, ut multi volunt, vel certe continet publicam injustitiam, quam, licet in sola forma, seu verbis sententiæ judex non exprimat, ex actis tamen et processu publice de illa constat, sicut constat de nullitate. Et quod attinet ad rationem injuriæ, perinde est exequi sententiam injustam, ac nullam. Nec potest reddi ulla ratio, ob quam notitia, quam executor habet de nullitate sententiæ, etiam si aliunde, quam ex illa sententia habeatur, satis sit publica, ut propterea non sit executioni mandanda, et tamen similis et æqualis notitia de injustitia legali non sufficiat ad impediendam executionem in conscientia.

42. Quocirca quamvis executor sit persona publica, et ut sic regi debeat per scientiam publicam, hæc tamen scientia publica non est sumenda ex solis verbis sententiæ; alias tota niteretur auctoritate ipsius judicis proferentis sententiam, et hæc sola prævalere semper deberet apud executores contra omnem aliam notitiam quantumvis evidentem et publicam, tam ex facto, quam ex processu; quod est plane absurdum, et expositum multis moralibus periculis, absque aliqua publica utilitate, et sufficienti ratione. Quæ est enim necessitas, ut tanta fides adhibeatur solius judicis auctoritati, aut verbis sententiæ ejus, quando contrarium constat ex actis, ex quibus potest publice constare, an executor juste reclamet, vel judici resistat? Quod enim judex contra scientiam privatam possit et debeat judicare secundum allegata et probata, ideo est, quia cum de privata ejus notitia non possit constare reipublicæ, esset magna ejus perturbatio, et multorum malorum occasio, si illa licentia judici concederetur. At vero in præsentibus, cum de

injustitia sententiæ possit ex actis, atque adeo publice constare, nulla sequitur perturbatio, aut malorum occasio, quod executor allegando talem injustitiam sententiæ nolit eam executioni mandare, aut denunciare. Nec refert, quod ei non sit demandata causæ cognitio; sensus enim horum verborum in prædicto textu solum est, executori non esse demandatam juridicam causæ inquisitionem et examinationem; propterea tamen non est illi denegatum id, quod naturale est, atque etiam morale, ac politicum, ut regi debeat in actione sua per cognitionem, quam de causa habet proportionatam reipublicæ et muneri suo; hæc autem est notitia, quæ resultat non ex nuda sententia præcise sumpta, sed ut conjuncta actibus et processui, ut ostensum est. Textus autem, in dicto § Quia vero, cum ait, *licet injustam esse cognoverit*, aperte loquitur de privata et particulari scientia, et ita omnes interpretantur; hanc enim vim habet verbum illud, *cognoverit*, vel *sciat*, scilicet, ipse sua privata scientia.

43. Quando sententia et in se et secundum allegata et probata justa est, licet quoad modum sit injusta, teneri executores illam exequi. — Ultimo dicendum est: quando sententia censuræ, et in re ipsa, et secundum allegata et probata valida est, et justa secundum justitiam commutativam, et causæ æquitatem, licet sit injusta quoad modum, vel quoad ordinem juris non servatum, vel quoad alium similem defectum a judice commissum, potest, et debet (regulariter loquendo) merus executor illam exequi, etiam si illi constet de tali injustitia. Hoc fortasse habet nonnullam majorem difficultatem in aliis sententiis, præsertim criminalibus, de quibus nunc non agimus; in præsentibus tamen fere nullam habere videtur. Nam in primis ille executor denuncians talem sententiam verum dicit, quia cum supponatur sententia valida, verum est eam ligare, et consequenter constituere excommunicatum, vel suspensum, etc.; sed executor nihil aliud, quam hoc affirmat; verum ergo profert; ergo ex hac parte non peccat. Rursus, si aliqua ibi intervenit injustitia, ille non cooperatur illi, cum commissum fuerit in modo procedendi, non servato juris ordine, et illa non obstante, sententia valida fuit, quam ipse exequitur sub ea ratione; nam ex vi sententiæ jam alter ligatus erat, et ipse solum denunciat quod factum est, non tamen modum (et ideo hæc executio minor est in hac sententia censuræ, quam in aliis, ut

sumitur ex cap. Pastoralis, § Verum, de Appellat.); ergo ex nullo capite denunciatio talis sententiæ illicita est ex parte executoris. Quapropter non solum hoc procedit, quando per scientiam privatam nota est illi injustitia sententiæ, quod clarum est ex dictis, sed etiam quando ex ipsis actis, seu processu illam notitiam comparavit, quia, cum actio illa, prout ab executore manat, non contineat specialem deformitatem, non impeditur, quacumque ratione constet de injusto modo procedendi judicis.

44. *Objectio. — Confirmatio objectionis.* — Dices: judex ipse etiam post latam talem sententiam injuste facit illam denunciando, cum teneatur potius illam revocare, et resarcire injuriam factam. Cujus signum est, quia id præstabit, seu ad id coget judex superior, si ad eum recursus detur; ergo inerit hæc obligatio ipsi judici, qui talem sententiam tulit, ex intrinseca ratione justitiæ; ergo, dum prosequitur talem sententiam usque ad denunciationem, injuste operatur; ergo injuste præcipit executori, ut talem denunciationem faciat; ergo ipse executor non potest juste illam facere, quia alias cooperabitur injustitiæ, maxime quando ex ipsis actis et processu illi constat de injustitia. Et confirmatur, nam, licet denunciatio non inferat novum vinculum, infert tamen novum detrimentum, tum ob majorem infamiam, quam ex se affert; tum etiam quia plures effectus habet excommunicatio denunciata quam non denunciata, maxime post Extravagant. *Ad evitanda*, et aliquando censura post denunciationem reservata est, cum antea non esset, ut colligitur ex cap. Tua nos, de Sent. excommunic.; ergo si talis denunciatio reipsa sit injusta, et hoc constet executori per scientiam publicam, id est, per acta, et processum causæ, non potest juste talem denunciationem facere.

45. *Objectio. — Solutio. — Judex aliquando potest denunciare sententiam a se latam, et injustam quoad modum.* — Respondeo ad priorem partem, non semper teneri judicem ad suspendendam denunciationem, etiam si in progressu, et ordine censuræ aliquem defectum contra justitiam legalem commiserit, si alioqui ei constet sententiam esse justam secundum æquitatem causæ, sufficienter in processu probatam, quia ille defectus non est substantialis, et magis est contra obedientiam legis respicientis commune bonum, quam contra jus debitum huic particulari

personæ; et ideo ex illo defectu præcise sumpto non oritur obligatio restitutionis respectu talis personæ. Et eadem ratione non semper obligat ad suspendendam executionem vel denunciationem sententiæ. Quod maxime verum habet in censura, seu excommunicatione, quæ secum affert substantialem executionem; et sicut non impeditur ex illa injustitia accidentali, ut sic dicam, quominus valida sit, ita nec ut substantialem executionem secum afferat; ergo, per se loquendo, et ob eam solam causam non impediatur judex, quominus, non obstante illo defectu præterito, possit sine nova injuria sententiam validam denunciare. Sic enim propter similem, vel proportionalem rationem statuitur in cap. Pastoralis, § Verum, de Appellat., ut, non obstante appellatione a sententia, censura denunciari possit.

46. *Quod a fortiori locum habet in executore.* — Deinde dicitur, licet aliquando defectus in censuræ sententia commissus talis sit, ut juxta juris ordinem legibus præscriptum non possit judex, qui sententiam tulit, ad denunciationem progredi, etiam si sententia valida fuerit, ideoque judex ipse peccet præcipiendo talem denunciationem, nihilominus executor non tenetur, vel injustitiam illam examinare, vel exceptionem sibi propositam admittere, sed simpliciter potest munus suum exequi. Quia ad ipsum non spectat alium juris ordinem servare, neque de causa cognoscere, aut appellationem admittere, sed simpliciter exequi quod sibi mandatum est, ut dicitur in dicto cap. Pastoralis, § Quia vero, de Offic. deleg., et sumitur ex l. Ab executione, c. Quando appellat. non recip. Quod maxime verum habet, quando is, in quem talis sententia lata est, vel non appellavit, vel convenienti tempore appellationem prosecutus non est; nam tunc sententia transivit in rem judicatam, et ideo merito volunt jura, ut quamvis fuerit injusta, executioni mandetur, ne lites in infinitum extendantur. In quo casu intelligunt Panormitanus et alii responsionem Pontificis, in dict. § Verum, de Appellat.

47. *Quæ injustitia quoad modum necessaria sit, ut executor sententiam exequi non possit.* — Nihilominus vero addo, si talis fuerit injustitia sententiæ, ut considerata causa, et negotii statu, adjungere denunciationem nova sit injustitia, quæ ita sit notoria, ut sine alia causæ inquisitione seu cognitione, per se nota sit ei, cui executio mandatur, et ex actis

ipsis constare possit, in eo casu non debere, nec posse licite talem executorem mandanti parere. Et ideo addidi in assertione, *regulariter loquendo*, quia hæc exceptio contingit raro. Nihilominus tamen, si illa omnia concurrant, veram esse existimo, et sufficienter probari objectione facta, ejusque confirmatione. Eamque insinuat Gloss., in Clem. unica, de Foro compet., ibi: *Nec justam haberet causam non parendi, ut quia notorie sunt injusti*; ubi etiam Cardin. Zabarella, § Eorumdem, idem sentit. Ac denique hoc etiam suadent rationes factæ in principio, secundo loco; quibus per hanc partem, et per superiorem assertionem satisfactum est. Priores vero rationes probant assertiones cæteras; et ideo ad illas amplius respondere necesse non est.

SECTIO XVI.

An per interpositam appellationem denunciatio censuræ juste latæ suspendatur.

1. *Interposita appellatio num impediatur quominus censura ab homine lata denunciari possit.* — De censura vero juste lata adhuc superest dubium, an saltem per interpositam appellationem ejus denunciatio suspendatur. Nonnulli enim simpliciter id affirmant. Sed hoc duobus modis potest intelligi. Primo ut appellatio sit a censura ab homine lata, et quod impediatur, ne iudex possit ad denunciationem progredi. Et hoc sensu illa sententia generatim sumpta falsa est, et contra expressas decisiones juris in cap. Pastoralis, § Verum, de Appell., et cap. Cum contingat, de Offic. delegat., et cap. Is qui, de Sent. excomm., in 6, quibus cavetur, appellationem interpositam post latam et contractam excommunicationem, non impedire ejus effectum, nec denunciationem. Poterit ergo iudex non obstante appellatione, ad denunciationem progredi, etiamsi alioqui appellationem admiserit, si tamen iudex ordinarius sit; nam si sit delegatus, et velit denunciare, oportet, ut id faciat antequam appellationem admittat; nam, si prius admittat, non poterit postea denunciare, quia jam desiit esse iudex in illa causa, juxta cap. Pastoralis, § Præterea, et § Cum autem, de Officio deleg., ubi videri potest Abbas, num. 23. Aliqui vero excipiunt casum, in quo sententia excommunicationis fuit nulla. Sed non videtur necessaria exceptio, quia, si loquamur de re ipsa, illa sententia, hoc ipso quod nulla est, nihil valet

ad denunciationem faciendam. Unde in foro conscientiae, neque ipsa, neque denunciatio subsequuta ligabit, ut dicemus disputatione sequenti. Quare, quod ad hoc forum spectat, nihil refert talis appellatio. At vero in ordine ad exterius forum, licet is qui appellat, alleget excommunicationem esse nullam, seu in ea fuisse intolerabilem errorem, denunciari potest, quamvis postea admittendus sit ad probandum, juxta cap. Cum contingat, de Offic. deleg. Et, si sufficienter probaverit, tunc tam excommunicatio, quam denunciatio declarabitur fuisse nulla.

2. *Appellatio a censura contra ignorantem lata non impedit denunciationem, nisi ignorantia posset a censura excusare.* — Ultimo addit Ugolin. supra, num. 4, cum aliis Doctoribus, quos refert, saltem posse impediri denunciationem per appellationem interpositam, quando censura contra ignorantem lata est; citatque cap. Dilectus, de Appell. Sed fortasse legendum est, *Dilectis*, nam sub eo titulo nullum est capitulum, quod, *Dilectus*, incipiat, et alia quæ incipiunt *Dilecto*, vel *Dilecti*, nihil ad rem præsentem faciunt. Et illud etiam cap. Dilectis, parum vel nihil probat, quia ibi appellatio interposita fuit non solum ante denunciationem, sed etiam ante sententiam latam, vel saltem eo tempore, quo ejus effectus suspensus erat, quo tempore legitime poterat appellari. Quocirca, si ignorantia non fuit talis, ut excusare posset ab excommunicatione, non video, quo jure talis appellatio impediatur denunciationem, quia cum illa excommunicatio liget, secum affert executionem; habet ergo locum etiam in eo casu decisio textus, in dict. cap. Pastoralis, § Verum. At, si ignorantia sit talis, ut excuset a censura, impedit quidem denunciationem, vel in interiori foro, vel etiam in exteriori, si de tali ignorantia in illo sufficienter constiterit; tunc autem non tam impedit ratione appellationis, quam ipsiusmet ignorantiae impediens effectum censuræ, ut suppono.

3. *Denunciatio censuræ a jure latæ potest per appellationem impediri.* — Hæc vero omnia procedunt in censura lata ab homine per sententiam, ut ita dicam, executivam; in censura vero lata a jure, et in universum in omni illa, quæ ipso facto contrahitur, ante denunciationem juridicam censuræ præcedere debet sententia declaratoria criminis, per quam non infert iudex censuram, sed solum juridice declarat hunc esse reum talis

criminis; ex quo fit consequenter, ut ille contraxerit censuram jure latam, ex eo tempore, quo crimen commisit. Et ideo post talem sententiam facilius potest denunciatio impediri per appellationem, quia talis sententia nec excommunicat hominem, nec directe declarat illum excommunicatum, sed reum criminis; et ideo nec omnino reddit hominem inhabilem ad appellandum, nec sufficienter et juridice ostendit illum excommunicatum, donec circa ipsam declarationem criminis sit definitiva, vel ita efficax, ut non sit quasi suspensa per appellationem. Et ita sensit Gloss., in cap. Cupientes, de Elect., 6, verb. *Privatos*; dicit enim appellationem hujusmodi esse admittendam, quando non constat alias reum vere incidisse et deliquisse, sed dubium est; nam, si constaret, non esset talis appellatio admittenda; quod intelligo, si ita constaret, ut nulla tergiversatione celeri posset, quia jam tunc esset virtualiter appellare ab ipsa pœna canonis, aut velle illam eludere. Et eandem sententiam tenet Innocentius, in dicto cap. Pastoralis, § Verum, de Appellat. Sumiturque a fortiori ex iis, quæ tradunt Navarr., in cap. Cum contingat, de Rescript., caus. 15, et Covar., cap. Alma, 1 part., § 10, num. 4.

4. *A sententia declaratoria censuræ ab homine latæ ipso facto incurrendæ potest appellari.* — Qui non solum ab hac sententia declaratoria docent posse appellari, sed etiam a sententia declaratoria censuræ incurse, seu contractæ excommunicationis, etiam ab homine latæ, saltem ad hunc effectum, ut post talem appellationem excommunicatus vitandus non sit, donec prior sententia confirmetur. Quam doctrinam opinor intelligendam de sententia, qua declaratur quis incidisse ipso facto in excommunicationem ab homine latam; nam hæc revera semper est directe de delicto potius quam de censura. Et ita in illa procedit eadem ratio, quæ in censura lata a jure, ut jam supra insinuavi. At vero a sententia declaratoria excommunicationis ab homine latæ, id est, qua præcipitur aliquis denunciari excommunicatus directe et absolute ab eodem iudice, non existimo posse appellari quoad illum effectum, sed potius talem excommunicatum vitandum esse, non obstante tali appellatione. Quod non obscure colligitur ex illo cap. Pastoralis, § Verum, in illis verbis, *Ut ab aliis evitetur*, et ex cap. Is cui, de Sent.

excomm., in 6, in illis verbis, *Ipsius effectus per appellationem sequentem minime suspendantur.* Imo existimo hujusmodi appellationem non esse admittendam, nisi prius talis excommunicatus absolvatur, vel per legitimas probationes constet sententiam excommunicationis, contra illum latam, fuisse nullam, juxta cap. Cum contingat, de Officio delegati.

5. *Quando post denunciationem censura fortior redditur, per appellationem suspenditur.* — Tandem addit Navarr., in cap. Cum contingat, de Rescript., remed. 6, num. 7, appellationem post excommunicationem latam impedire denunciationem ejus, quando per denunciationem fortior redditur, ut, si post reservationem lata sit et non antea, ut in cap. Tua, de Sent. excomm. Et in hanc sententiam refert Perusinum, Immolam, et Antonium. Qui in hoc fundantur, quod tunc non procedit ratio decisionis textus in dict. § Verum, scilicet, quod excommunicatus per denunciationem amplius non ligatur. Quam doctrinam ipse Navarr. adeo amplificat, ut dicat nunc post Extrav. *Ad evitanda*, nunquam posse fieri denunciationem post appellationem interpositam, quia nunc, ait, maximas vires accipit excommunicatio, seu censura per denunciationem. Sed ut verum fatear, doctrina hæc non sufficienter fundatur; nam in rigore censura, vel excommunicatio nunquam magis ligat propter denunciationem; nam, esse reservatam, non est magis ligare, quia non habet plures effectus; sed solum est coarctari jurisdictionem ad tollendum illud vinculum, quod in se idem est. Ratio autem dicti § Verum, in hoc solum fundatur, quod excommunicatio denunciata non amplius ligat. Nihilominus tamen prior doctrina probabilis est, et admitti potest propter auctoritatem tot Doctorum; ampliorem autem Navarri probandam non censeo; quia revera nunc non ligatur amplius excommunicatus propter denunciationem; nam ei nullum conceditur privilegium per Extrav. *Ad evitanda*; solum ergo fit denunciatio, ut alii eum vitare teneantur. Expresse autem in dicto § Verum, dicitur, denunciationem debere fieri, non obstante appellatione interposita, *ut ab aliis evitetur*; ergo, cum etiam nunc solum censura accipiat majores vires per denunciationem quoad hunc effectum, ut alii vitare teneantur, non obstante Extravag. *Ad evitanda*, locum habet decisio textus in dict. § Verum.